

Ylva Spånberger Weitz & Maja Hagström

Barn och ungas uppfattningar om socialtjänsten

– erfarenheter från en riktad undervisningsinsats

Children and young people's perceptions of social services – experiences from an educational programme

The article highlights the experiences of introducing an educational programme about social services in schools, with a focus on the perspectives of children and young people. The aim is to describe how the students' knowledge of and attitudes towards social services have changed after participating in the teaching activities as well as how the students reflect on the teaching and on their acquired knowledge. The results show that the students appreciated the information they had received. They emphasized the value of knowing the social services, learning about what the social services do, and learning that children and young people can contact the social services when they are in need of help or support. The results also indicate that the students' knowledge of the social services was strengthened and that their attitudes towards the social services were more positive after participating in the teaching activities. The students themselves described how their image of the social services had changed and the social services was described as a possible alternative for help-seeking, should they be in need of help or support.

Ylva Spånberger Weitz är fil. dr i socialt arbete och verksam vid Södertörns högskola samt vid Stockholms universitet.

Maja Hagström är socionom och verksam vid Storsthlm.

Kontakt: ylva.spanberger.weitz@sh.se

Inledning

Barns rätt till likvärdig information och lika möjligheter till skydd och stöd är centralt i ett demokratiskt samhälle och tydligt definierat i FN:s barnkonvention (se Unicef 2018). Samtidigt visar forskning att socialtjänsten ofta har svårt att nå ut till de barn och familjer som är mest utsatta (Broadhurst 2003). I en nationell kartläggning om våld mot barn framgår att endast fem procent av de som varit utsatta för någon form av misshandel (sexuella övergrepp exkluderat) avslöjat detta för socialtjänsten (Jernbro & Jansson 2017). I slutbetänkandet till den nya socialtjänstlagen betonas vikten av att skapa en tillgänglig socialtjänst med fokus på förebyggande arbete och tidiga insatser, inte minst för att stärka brukares makt och inflytande över sina egna liv (SOU 2020:47). En viktig förutsättning för att möjliggöra dessa ambitioner är att socialtjänstens målgrupper känner till vilket stöd som finns och hur enskilda kan få del av det.

Forskning om ungas hjälpsökande vid social utsatthet är begränsad, men de studier som finns visar att tillgång till information om rättigheter och stöd kan bidra till att barn och unga bättre förstår och kan sätta ord på sin sociala utsatthet (Briggs 2006; Cossar, Belderson & Brandon 2019; Jones m.fl. 2017). Andra studier visar att barn som utsätts för övergrepp eller försummelse ofta har svårt att berätta om detta (Allnock & Miller 2013; Jones m.fl. 2017; Vincent & Daniel 2004; Yablon 2020) samt att berättandet ofta är en komplex process som sker stegvis under en längre tid och som är beroende av tillitsfulla relationer i barnets närhet (Cossar m.fl. 2019; Överlien 2017). Flera studier visar också att barn i social utsatthet ofta vänder sig till jämnåriga för hjälp, varför det finns ett värde i att barn och unga också får kunskap om hur de kan bemöta andras berättelser om utsatthet samt hur de kan stötta jämnåriga till att söka hjälp och stöd (Vincent & Daniel 2004; Yablon 2020). Betydelsen av att stärka barns kunskap om social utsatthet samt deras möjligheter till socialt stöd ligger i linje med den mer omfattande forskning som finns om ungas hjälpsökande vid psykisk ohälsa, vilken visar att en ökad kunskap om psykisk ohälsa också ökar de ungas benägenhet att söka hjälp i ett tidigt skede (Gulliver, Griffiths & Christensen 2010; Sheffield, Fiorenza & Sofronoff 2004).

Under senare år har skolan alltmer börjat uppmärksammas som en central arena för förebyggande socialt arbete (Backlund, Högdin & Spånberger Weitz 2017; Stanley m.fl. 2015; Yablon 2020). Flera länder har implementerat barnskyddsprogram i skolan för att öka barns kunskap om social utsatthet samt stärka deras möjligheter att söka hjälp i utsatta situationer (Briggs 2006; McElearnay m.fl. 2011). Samtidigt saknas det forskning om hur barn och ungas kunskap om socialtjänsten och om andra instanser för stöd och hjälp vid social utsatthet ser ut.

Den här studien följer ett lokalt utvecklingsprojekt där ett strukturerat stöd för undervisning om socialtjänsten har testats i sju kommunala grundskolor. Artikeln belyser grundskoleelevers kunskap om och attityder till socialtjänsten i en lokal

svensk kontext, före och efter deltagande i en undervisningsinsats om socialtjänsten. Ett särskilt fokus ligger på de ungas egna erfarenheter av den undervisning som de har fått del av. Studien bidrar till kunskap om hur barn och ungas uppfattningar om socialtjänsten ser ut, hur en riktad undervisningsinsats i samarbete mellan skola och socialtjänst kan bidra till att förändra dessa uppfattningar samt hur barn och unga själva värderar möjligheten att ta del av information om socialtjänsten i skolan.

Ungas kunskap om och attityder till samhällets stödfunktioner

Forskning om barn och unga som redan har kontakt med socialtjänsten visar på stora brister i deras tillgång till kunskap, både om vilken hjälp som finns att få från socialtjänsten och om vilka rättigheter de har i den situation där de befinner sig (Bijleveld, Dedding & Bunders-Aelen 2015; Skoog 2013). Det saknas dock forskning om hur kunskap om och attityder till socialtjänsten ser ut hos en bredare grupp av barn och unga än de som specifikt utgör socialtjänstens klientel. En utvärdering av det pilotprojekt där stödet för undervisning om socialtjänsten togs fram och testades visade att kunskapen om socialtjänsten hos de elever som deltog i många fall var låg, men att en strukturerad undervisningsinsats kunde medföra ökad kunskap om och mer positiva attityder till socialtjänsten bland eleverna (Spånberger Weitz 2018). Liknande resultat har påvisats i studier av skolbaserade projekt som har syftat till att stärka barn och ungas attityder till polisen (Fine, Padilla & Tapp 2019; Freiburger 2019).

Forskning om ungas attityder till polisen visar att både egna erfarenheter och föräldrars uppfattningar bidrar till att forma attityderna (Sindall, McCarthy & Brunton-Smith 2017). Forskning visar också att egna negativa erfarenheter av kontakt med polisen tenderar att vara mer formerande för ungas attityder än positiva erfarenheter av en sådan kontakt, vilket indikerar att redan etablerade negativa attityder kan vara svåra att påverka i en mer positiv riktning (Fine m.fl. 2019; Sindall m.fl. 2017). Annan forskning om attityder och attitydförändringar pekar på en benägenhet hos människor att uppmärksamma och minnas information som stämmer överens med våra attityder, samtidigt som vi tenderar att undvika eller ignorera information som inte överensstämmer med dessa (Bohner & Wanke 2002).

Studiens syfte och specifika frågeställningar

Studien syftar till att belysa införandet av undervisning om socialtjänsten i skolan i en lokal svensk kontext, med fokus på dels hur elevernas kunskap om och attityder till socialtjänsten ser ut och hur denna bild förändras efter genomförd undervisning, dels hur eleverna själva ser på den information om socialtjänsten som undervisningen har förmedlat och vilka lärdomar de menar att undervisningen har inneburit för dem. De specifika frågeställningarna är: 1) Hur såg elevernas kunskap om och attityder till socialtjänsten ut, före respektive efter genomförd undervisning? 2) Vart uppgav elev-

erna att de själva skulle vända sig vid behov av hjälp, före respektive efter genomförd undervisning? 3) Vad beskrev eleverna att de hade lärt sig genom undervisningen och hur värderade eleverna denna kunskap?

Metod

Den lokala kontexten

Studien följer ett kommunalt utvecklingsarbete som syftar till att skapa en känd och tillgänglig socialtjänst för barn och unga. Utvecklingsarbetet initierades efter att ett lokalt brukarråd för placerade ungdomar hade påtalat brister i socialtjänstens information till barn och unga. En lokal kartläggning visade att barn och unga i kommunen hade låg kunskap om socialtjänsten samt att de önskade få information om socialtjänsten i skolan (Hagström 2015). Ett samarbete med en pilotskola inleddes i syfte att finna gemensamma lösningar för hur elevers kunskap om och attityder till socialtjänsten kan förbättras. I projektet anställdes ungdomar som själva hade erfarenhet av kontakt med socialtjänsten. En lärarhandledning (ett strukturerat undervisningsmaterial) för undervisning om socialtjänsten togs fram och testades under ett läsår i pilotskolan. I handledningen finns målgruppsanpassad information om socialtjänsten samt förslag till lektionsupplägg, länkar till filmer med mera. Handledningen är också nära knuten till en målgruppsanpassad webb som har utvecklats i kommunen. Detta pilotprojekt har utvärderats i en tidigare rapport (Spånberger Weitz 2018). Under läsåret 2018/2019 infördes undervisning om socialtjänsten med stöd av den lärarhandledning som har tagits fram i ytterligare sex skolor i kommunen.

Den här studien bygger således på data om införande av undervisning om socialtjänsten i sju kommunala grundskolor. Den aktuella kommunen ligger i ett storstadsområde och i kommunen finns totalt 16 kommunala grundskolor samt 16 fristående grundskolor. Sett till Care Need Index (CNI), ett socioekonomiskt index framställt av Statistiska centralbyrån (SCB) som används för att mäta risk för ohälsa inom en population (Vårdgivarguiden 2021a), finns en relativt stor socioekonomisk variation bland kommunens invånare. Relativt CNI för vårdcentraler i de områden där skolorna ligger sträcker sig mellan 0,60 och 1,34 (Vårdgivarguiden 2021b). I studien ingår därmed skolor både från socioekonomiskt mer utsatta områden och från socioekonomiskt mer välbärgade områden.

Urval

Sju grundskolor ingår i studien. Under läsåret 2018/2019 genomfördes undervisning om socialtjänsten i 22 klasser (åk 1–9) med sammanlagt 569 elever. I tabellen nedan redogörs för hur dessa elever fördelar sig mellan respektive skola och årskurs.

Tabell 1. Antal elever som deltog i studien, fördelat på skola och skolår

	Skola A	Skola B	Skola C	Skola D	Skola E	Skola F	Skola G	Totalt
Skolår 1	25							25
Skolår 2	27							27
Skolår 4	24		16	64	59			163
Skolår 5	25	29	21	32				107
Skolår 7				64	78	48		190
Skolår 8						24	2	26
Skolår 9						26	5	31
Totalt	101	29	37	160	137	98	7	569

Undervisningen genomfördes med stöd av den framtagna lärarhandledningen som bland annat innehåller målgruppsanpassad information om socialtjänsten, förslag till lektionsupplägg samt länkar till filmer. Skolorna var fria att tillämpa de delar som bedömdes lämpliga utifrån verksamhetens förutsättningar (till exempel elevernas ålder). Omfattningen varierade från 1–2 lektionstillfällen (vanligast i åk 7–9) till 3–4 lektionstillfällen (vanligast i åk 1–5).

Enkäter

Före undervisningens genomförande besvarade samtliga elever en digital enkät bestående av skalfrågor som avsåg att mäta (1) elevernas kunskap om socialtjänsten och (2) elevernas attityder till socialtjänsten. Efter undervisningens genomförande besvarades ytterligare en digital enkät bestående av samma frågor som i den första enkäten samt ytterligare ett antal frågor om den undervisning som hade genomförts. I den uppföljande enkäten fick eleverna även besvara en öppen enkätfråga där de med egna ord fick beskriva vad de tyckte att de hade lärt sig från undervisningen. För att nå en så bra målgruppsanpassning som möjligt togs enkätfrågorna fram i samarbete med lärare för olika årskurser i deltagande skolor.

Enkäterna utformades i proofx och distribuerades till undervisande lärare via en digital länk. Enkäterna för åk 4–9 besvarades i klassrummet under ledning av ordinarie lärare, förutom vid en skola där enkätifyllandet ägde rum i aulan under ledning av projektledaren från det lokala utvecklingsprojektet. De yngsta eleverna (åk 1–2) behövde muntligt stöd vid enkätifyllandet och varje elev satt därför individuellt tillsammans med en vuxen som läste upp frågor och svarsalternativ varefter eleven markerade sitt svar. De vuxna som bistod med denna hjälp var huvudsakligen anställda på skolan, men på lärarnas förfrågan bistod i viss utsträckning även projektledare och forskare i arbetet.

Det bör noteras att enkätdata inte finns tillgängliga på individnivå, vilket innebär att resultatet endast går att jämföra per årskurs och skola. Vi kan därmed inte veta i vilken utsträckning det var samma individer som besvarade enkäten före respektive efter genomförd undervisning. För vissa skolor och åldersgrupper inkluderade urvalet också få elever. För att kompensera för dessa brister inkluderas i de kvantitativa analyserna endast data från de årskurser som innefattar ett urval av minst 100 elever (årskurs 4, 5 och 7). Svarefrekvensen för dessa årskurser var dessutom hög (totalt 13 procent externt bortfall i förenkäten och 15 procent externt bortfall i efterenkäten) och bortfallet var jämnt fördelat mellan skolor och årskurser. För både före- och efterenkäten gäller därmed att en övervägande majoritet av eleverna i dessa årskurser besvarade enkäterna, vilket indikerar att matchningen på individnivå också kan antas vara förhållandevis stark. Baserat på kommunikation med några av de lärare som ansvarade för enkätifyllnaden är det sannolikt att det externa bortfallet till stor del kan förklaras av att vissa elever var frånvarande vid de lektioner då enkäterna fylldes i. Sammantaget innebär det att resultaten bör tolkas med viss försiktighet, men att de resultat som visar mycket tydliga skillnader mellan före- och efterenkäten för elevgruppen som helhet ändå kan antas ha viss bärighet även på individnivå.

Fokusgruppsintervjuer

Datainsamling har också skett via fokusgruppsintervjuer med elever. Alla skolor fick, i samband med att de tackat ja till att delta i projektet, en förfrågan om att även arrangera fokusgruppsintervjuer med elever efter genomförd undervisning. Fyra skolor accepterade förfrågan och totalt sex fokusgruppsintervjuer har genomförts, två i respektive åldersgrupp; 1–3, 4–5 samt 7–9. En fokusgrupp med elever som fick undervisning på VT i åk 2 genomfördes i början av HT i åk 3 och två fokusgrupper med elever som fick undervisning på VT i åk 4 genomfördes i början av HT i åk 5. Övriga fokusgruppsintervjuer genomfördes under samma termin som undervisningen hade genomförts. Ansvarig lärare frågade sina elever vilka som var intresserade av att delta i en fokusgrupp och elevernas vårdnadshavare fick därefter lämna informerat samtycke till elevens deltagande. Varje fokusgrupp bestod av tre till sex elever. I de fall där fler elever anmälde intresse, valdes deltagare ut genom lottning. Sammanlagt deltog 27 elever i sex fokusgruppsintervjuer. Intervjuerna varierade i längd och varade alltifrån 11 till 40 minuter (se tabell 2).

Tabell 2. Antal elever och tid per fokusgruppsintervju.

Skola	Årskurs	Antal elever	Intervjuns längd
Skola C	1	4	11 minuter
Skola C	3*	3	16 minuter
Skola D	5**	4	40 minuter
Skola A	5**	6	16 minuter
Skola A	7	6	20 minuter
Skola B	8–9	4	29 minuter

* Undervisning genomförd i åk 2.

** Undervisning genomförd i åk 4.

Fokusgruppsintervjuerna genomfördes under ledning av ansvarig forskare samt av projektledaren för det lokala utvecklingsprojektet. Under fokusgruppsintervjuerna fick eleverna bland annat svara på frågor om vad de tänker när de hör ordet socialtjänsten samt vad de tycker om den undervisning som de har fått del av. Intervjuerna spelades in och transkriberades i sin helhet.

Bearbetning och analys

Fasta enkätsvar analyserades kvantitativt och bearbetades med hjälp av univariata analyser (frekvenstabeller) i SPSS. Enkätsvaren fanns tillgängliga i två separata dataset, ett med svar från enkäten som fylldes i före genomförd undervisning och ett med svar från enkäten som fylldes i efter genomförd undervisning. Fokus i analysen var skillnader i elevernas kunskap om och attityder till socialtjänsten, före respektive efter genomförd undervisning. Frekvenstabeller avseende frågor som mäter kunskap och attityder togs fram för respektive dataset. Givet de tidigare påpekade bristerna gällande svarsfrekvens i vissa årskurser samt frånvaro av data på individnivå, har endast svar från elever i åk 4, 5 och 7 inkluderats i den kvantitativa analysen (samanlagt 460 elever). Svarsfrekvensen i dessa årskurser var hög samtidigt som elevunderlaget var stort (mer än 100 elever per årskurs). Ytterligare en avvägning i den kvantitativa analysen var att endast redovisa data för den inkluderade elevgruppen som helhet (åk 4, 5 och 7) och att därmed inte presentera några bivariata analyser avseende skillnader för olika bakgrundsvariabler.

Öppna enkätsvar och data från fokusgruppsintervjuerna analyserades kvalitativt genom en empiridriven tematisk analys (se Nowell m.fl., 2017). Detta möjliggjorde en mer fördjupad bild av vilka lärdomar från undervisningen som eleverna själva beskrev som värdefulla. Analysen av öppna enkätsvar inkluderade svar från alla åldersgrupper. Totalt besvarades enkäten av 485 elever, varav 358 elever skrev ett öppet svar på frågan *Vad är det viktigaste som du tycker att du har lärt dig om*

socialtjänsten? Alla svar som inte berörde elevernas kunskap om socialtjänsten sorterades bort (totalt 87 svar). Bortsorterade svar innefattade svar som inte alls handlade om socialtjänsten eller genomförd undervisning (t.ex. "coligt", "vet du vad bry dig inte", "ha", "anonym"), svar som handlade om förvärvade kunskaper men inte tydligt kopplade till socialtjänsten eller som var väldigt övergripande (t.ex. "lite allt möjligt", "alla är snälla", "att det finns så många ställen att vända sig till", "jag tyckte allt var viktigt", "bra", "att det kan bli bra igen"), eller svar som handlade om att barnet inte hade deltagit i undervisningen (t.ex. "jag var inte där"). Slutligen kvarstod 271 svar, som kodades med utgångspunkt i vilka olika lärdomar eller kunskaper som eleverna beskrev att de hade tillägnat sig genom undervisningen. Koderna kategoriserades sedan i övergripande och underliggande teman och illustrerande citat valdes ut.

Transkriptioner från fokusgruppsintervjuerna lästes först igenom i sin helhet. All data som innefattade elevernas reflektioner över undervisningen samt över egna lärdomar och kunskap om socialtjänsten sorterades ut för vidare analys. Data från fokusgruppsintervjuerna kodades och kategoriserades enligt samma princip som de öppna enkätsvaren. Utöver koder som handlade om vad eleverna hade lärt sig, resulterade analysen av fokusgruppsintervjuerna även i koder som handlade om hur eleverna värderade undervisningen och sin därigenom tillägnade kunskap.

I ett första steg analyserades öppna enkätsvar och fokusgruppsintervjuer var för sig enligt ovan, för att det specifika i respektive material skulle framträda i sin egen rätt och inga viktiga aspekter skulle missas. Därefter genomfördes en korsanalys där framträdande teman från de båda materialen jämfördes och analyserades tillsammans. Två övergripande teman framträdde både i enkätsvaren och i fokusgruppsintervjuer: ett som rörde vilken specifik kunskap om socialtjänsten som eleverna hade tillägnat sig och ett som rörde hur elevernas föreställningar om socialtjänsten hade förändrats genom undervisningen. I fokusgruppsintervjuerna framträdde ytterligare ett tema som rörde den betydelse som eleverna tillskrev undervisningen och sin tillägnade kunskap.

Del 1: Förändringar i elevernas kunskap och attityder

I tabellen nedan redovisas elevernas svar på ett antal påståenden som mäter kunskap om socialtjänsten (fråga 1–7) samt attityder till socialtjänsten (fråga 8–11). Tabellen visar hur eleverna svarade, före respektive efter undervisningens genomförande.

Tabell 3. Elevernas kunskap om och attityder till socialtjänsten före respektive efter genomförd undervisning. Andel (%) som svarat instämmande, icke instämmande eller vet ej. Frekvenstabeller.

	Före (n = 399)			Efter (n = 392)		
	Stäm- mer bra/Ja	Stäm- mer inte/ Nej	Vet ej	Stäm- mer bra/Ja	Stäm- mer inte/ Nej	Vet ej
Jag har hört talas om socialtjänsten*	69	31	–	97	3	–
Hos socialtjänsten kan ett barn få hjälp om:						
– barnet har det jobbigt hemma	67	3	30	92	3	5
– barnet har det jobbigt i skolan	48	8	44	71	6	23
– barnet ofta hamnar i bråk	47	10	43	70	8	22
– barnets föräldrar dricker för mycket	61	6	33	91	4	5
– någon i barnets familj blir slagen	57	7	35	85	3	12
– barnets familj har dåligt med pengar	27	13	60	81	7	12
Jag tror att socialtjänsten:						
– lyssnar på vad barn berättar	63	7	31	83	7	10
– är bra på att hjälpa	58	7	35	75	8	17
Det är viktigt att få information om socialtjänsten i skolan	63	4	33	79	7	14
Det är bra om en lärare hör av sig till socialtjänsten vid oro	35	17	48	64	13	23

* För den här frågan fanns endast svarsalternativen *Ja* och *Nej*

För samtliga påståenden gäller att andelen instämmande svar var högre efter genomförd undervisning. Det gäller för alla åldersgrupper och för samtliga skolor som deltog i studien. Efter undervisningen hade en övervägande majoritet hört talas om socialtjänsten. Eleverna uppvisade en varierad kunskap om socialtjänstens olika arbetsområden och en majoritet svarade instämmande i de påståenden som markerar en positiv attityd till socialtjänsten. Andelen instämmande svar var något lägre för den sista frågan (i helhet formulerad: *Om en lärare blir orolig för hur jag har det hemma skulle jag tycka det var bra om hen tog kontakt med socialtjänsten*). Detta påstående

var också det enda som berörde barn och ungas inställning till att, vid behov, själva komma i kontakt med socialtjänsten, medan övriga påstående beskrev en mer generell attityd till socialtjänstens arbete.

Det bör påpekas att en stor del av svaren i föreenkäten hörde till svarsalternativet *vet ej*, och att endast få elever svarade icke-instämmande. Det är i sig inte särskilt anmärkningsvärt; en stor del av eleverna uppgav samtidigt att de inte hade hört talas om socialtjänsten vid detta tillfälle. Ändå har det betydelse för hur förändringen mellan före- och efterenkäten bör tolkas. En närmare analys av samtliga svarsalternativ visar nämligen att ökningen av instämmande svar i hög grad kan förklaras av en motsvarande minskning av andelen osäkra/neutrala svar (*vet ej*), medan andelen icke-instämmande svar (*stämmer inte*) förblev ungefär densamma. När det gäller attitydfrågorna tyder detta mönster på att andelen elever med en uttalat negativ attityd till socialtjänsten var förhållandevis oförändrad efter genomförd undervisning.

Förändringar i elevernas perspektiv gällande eget hjälpsökande

I nedanstående tabell presenteras elevernas svar på frågan om vem de själva skulle vända sig till om de behöver hjälp, före respektive efter genomförd undervisning. Frågan var en flervalfråga där varje elev fick kryssa för alla de svarsalternativ som stämde överens med deras uppfattning om vart de skulle vända sig vid behov av hjälp.

Tabell 4. Elevernas svar på vart de skulle vända sig till om de behöver hjälp. Andel (%) elever som har kryssat för respektive svarsalternativ. Frekvenstabeller.

	Före (n = 399)	Efter (n = 392)
<i>Privat nätverk:</i>		
En förälder	79	76
En kompis	52	54
Ett syskon	29	26
<i>Vuxen i skolan:</i>		
En lärare	28	29
Skolkurator	15	19
Skolsyster	8	10
<i>Offentlig verksamhet:</i>		
Socialtjänst	9	24
BUP	5	8
<i>Ideell organisation:</i>		
BRIS	14	23

Både före och efter genomförd undervisning svarade en majoritet av eleverna att de skulle vända sig till någon i sitt privata nätverk. Många svarade också att de skulle vända sig till en vuxen i skolan. Andelen elever som på detta sätt uppgav att de skulle vända sig till någon som finns nära i vardagen var ungefär densamma före och efter genomförd undervisning. Däremot uppgav något fler elever efter undervisningens genomförande att de också skulle kunna vända sig till en professionell stödinstitans. Den tydligaste förändringen gäller socialtjänsten, där en fjärdedel av eleverna efter undervisningen uppgav att socialtjänsten var ett alternativ för dem att vända sig till.

Frågan som redovisas i tabell 4 var en flervalfråga och eleverna kunde därmed fylla i ett valfritt antal svarsalternativ. Resultaten tyder på att eleverna efter genomförd undervisning såg fler möjligheter till hjälpsökande än tidigare, snarare än att tidigare hjälpsökandestrategier hade ersatts av nya. Den repertoar av möjliga vägar för eget hjälpsökande som eleverna föreställde sig tycktes därmed ha vidgats och innefattade i högre grad professionella hjälpinstanser, även om det vanligaste svarsalternativet fortfarande var att i första hand vända sig till någon i sin vardagliga närhet.

Del 2: Elevernas perspektiv på sitt lärande om socialtjänsten

I tabellen nedan presenteras en tematisk sammanställning av elevernas öppna svar på frågan *Vad är det viktigaste som du tycker att du har lärt dig om socialtjänsten?* Därefter följer en närmare presentation av svaren tillsammans med en presentation av analysen från elevernas diskussioner i fokusgruppsintervjuer. Direkta citat från de öppna enkätsvaren och fokusgruppsintervjuerna återges i kursiv stil (i tabellen och i efterföljande text).

Tabell 5. Elevernas bedömning av det viktigaste som de har lärt sig från undervisningen. Tematisk sammanställning av öppna svar (n = 271 enskilda svar).

Övergripande tema	Exempel på öppna svar (citat) från enkäten
Att socialtjänsten hjälper (n = 105)	<i>Att socialtjänsten kan hjälpa</i> (elev åk 1–2) <i>Att de hjälper barn och vuxna</i> (elev åk 4–5) <i>Att man kan få hjälp när man vill</i> (elev åk 7–9)
Att socialtjänsten finns och hur de kan kontaktas (n = 57)	<i>Att få veta att socialtjänsten finns</i> (elev åk 1–2) <i>Jag tycker att det viktigaste är att man vet hur man kontaktar soc och vad de kan hjälpa till med</i> (elev åk 4–5) <i>Det viktigaste jag lärde mig var att socialtjänsten finns. Jag visste inte det innan</i> (elev åk 7–9)
Olika former av stöd och hjälp som socialtjänsten erbjuder (n = 57)	<i>Om man har svårt hemma eller i skolan då ska man gå till socialtjänsten</i> (elev åk 1–2) <i>Att de hjälper bara inte ungdomar som mår dåligt och [är] missbehandlade. T.ex. visste jag inte att de hjälper till med pengar och folk som dricker mycket</i> (elev åk 4–5) <i>Att man kan komma dit även om man bara vill prata om något man mår dåligt över</i> (elev åk 7–9)
Att det är tryggt att prata med socialtjänsten (n = 23)	<i>Att man kan prata med folk där anonymt om man vill. Och på hemsidan så finns det en lämna sidan snabbt knapp det är också bra</i> (elev åk 4–5) <i>Att dom lyssnar på ungdomar och hjälper dom</i> (elev åk 7–9)
Jag har en annan bild av socialtjänsten nu (n = 13)	<i>Att soc kan hjälpa till med det mesta och att ryktet med att soc förstör familjer inte är sann</i> (elev åk 4–5) <i>Att man fick en annan bild om det och verkligen förstod vad de hjälper till med</i> (elev åk 7–9)
Jag har inte lärt mig något (n = 16)	<i>Jag har inte lärt mig något nytt</i> (elev åk 4–5) <i>Inget särskilt</i> (elev åk 7–9)

I tabellen synliggörs hur elevernas reflektioner och lärdomar från undervisningen kan sägas röra sig kring två dimensioner: dels rör det specifik kunskap om att socialtjänsten finns, vad socialtjänsten gör och hur det är att ha kontakt med socialtjänsten (vilket inkluderar tema 1–4 i tabellen ovan), dels rör det hur föreställningar om och attityder till socialtjänsten har förändrats – eller inte förändrats – genom undervisningen. Dessa båda dimensioner av lärande framträdde även i fokusgruppsintervjuerna. En mer fördjupad analys av de båda övergripande temana presenteras under de två första rubrikerna nedan. Under den tredje rubriken presenteras det övergripande tema som enbart fram-

trädde i fokusgruppsintervjuerna och som belyser elevernas mer värderande reflektioner kring undervisningen och den kunskap som de tillägnat sig genom den.

Hur barn och familjer kan få hjälp från socialtjänsten

De vanligast förekommande svaren på den öppna enkätfrågan handlade om att socialtjänsten hjälper, men utan någon närmare specifikation av vad hjälpen innefattar eller hur den kan se ut. I vissa av svaren inom denna kategori specificerades dock vilka som kan få hjälp – här nämndes särskilt *barn* eller *familjer* eller *barn och vuxna*. I några svar beskrevs också att socialtjänsten hjälper till med *allt* eller med *många olika saker* eller att man kan få hjälp från socialtjänsten *när som helst*. Den här typen av svar var vanliga i alla åldersgrupper. I fokusgruppsintervjuerna var dessa typer av positiva men ospecifika uttalanden om socialtjänsten inte lika vanliga och förekom främst i de yngre åldrarna, som i följande citat från en fokusgrupp med elever i åk 3:

Elev 1: Att de kan hjälpa, folk som har det stressigt, eller familjer.

Elev 2: De kan hjälpa om familjerna bråkar, eller om de typ blir jättestressade.

Elever i samtliga åldersgrupper (både i öppna enkätsvar och i fokusgrupperna) belyste också vikten av att få veta att socialtjänsten finns. Här återfinns också de svar som framhöll betydelsen av att få veta *vad* socialtjänsten gör och *hur* socialtjänsten kan kontaktas – särskilt framhölls vetskapen om att barn och unga själva kan kontakta socialtjänsten när de behöver stöd och hjälp. Följande citat från en fokusgrupp med elever från åk 5 ringar in betydelsen av att få veta både att socialtjänsten finns och att man själv kan kontakta socialtjänsten vid behov av stöd och hjälp:

Elev 1: Men nu vet jag att det heter [socialtjänsten]. Alltså jag visste inte att man kunde ringa dit om man har det jobbigt eller att man kunde ringa dit om föräldrar har det jobbigt eller att familjerna har det jobbigt. Men nu vet jag det och lite mer om socialtjänsten.

Både i de öppna enkätsvaren och i fokusgrupperna förekom också svar som mer detaljerat beskrev kunskap om *i vilken typ av situationer* socialtjänsten kan hjälpa och *vilken typ av stöd och hjälp* som socialtjänsten erbjuder. Den vanligaste formen av stöd som beskrevs handlade om möjligheten att få hjälp om ett barn har det *jobbigt hemma* eller *med sin familj*, vilket också synliggörs i citatet ovan. Övriga situationer då socialtjänsten beskrevs kunna hjälpa till var när någon *mår dåligt* eller *behöver någon att prata med*, när *föräldrar dricker för mycket*, vid *missbruk*, när ett barn har det *jobbigt i skolan* eller när man behöver *hjälp med sin ekonomi*. Den här typen av mer specifika svar på vad socialtjänsten gör förekom i samtliga åldersgrupper, men var vanligare bland de

äldre eleverna (åk 4–9). I fokusgrupperna förtydligas detta på så sätt att de äldre eleverna gav uttryck för en mer detaljerad bild av vilka olika typer av hjälp och stöd som socialtjänsten kan erbjuda. I följande citat från en fokusgrupp i åk 7 hjälps eleverna åt att räkna upp vad de har lärt sig om socialtjänsten:

Elev 1: Ja att det är nån man kan vända sig till om man mår dåligt eller har det dåligt och så.

Elev 2: Syftet med er, att ni ska hjälpa till familjer. Och olika fall där ni kan hjälpa till: missbruk, om nån slår en, om man inte mår bra, ekonomiska fall, att de inte kan försörja sina barn.

Elev 3: Ja, alltså be om hjälp. Det måste inte alltid vara jättestora problem utan det kan ändå vara saker som får en att känna sig otrygg, så man kan vända sig dit då.

I de äldre åldersgrupperna (åk 4–9) fanns också svar som handlar om att socialtjänsten finns till för och är en trygg instans att vända sig till för barn och unga. I de öppna enkätsvaren handlade det dels om svar som framhåller att socialtjänsten *lyssnar på barn*, dels om svar som framhåller möjligheten att vara *anonym* i samtal med socialtjänsten samt att socialtjänsten har *tystnadsplikt*. I fokusgrupperna framträdde också tematiken kring socialtjänsten som en plats där barn och unga som behöver det kan få prata med någon som lyssnar och hjälper. Däremot berördes inte frågan om tystnadsplikt och möjligheten att vara anonym i kontakten med socialtjänsten. I fokusgrupp-sintervjuerna med åk 7–9 betonades dock vikten av att socialtjänsten också kan ge stöd direkt till unga, som i följande exempel från en fokusgrupp i åk 8–9.

Elev 1: När jag hör socialtjänsten då får jag känslan av typ såhär ett tryggt ställe för ungdomar. Om en ungdom som inte mår bra, varit ledsen hela sitt liv, allt det där. Socialtjänsten är som en slags relief basically. Alltså det här är ett ställe jag kan gå till, prata med människor som jag kan prata med, dom kan kontakta mina föräldrar, dom kan kontakta en kurator jag kan prata med, ja dom kan göra situationen mycket mycket bättre.

Genomgående både i de öppna enkätsvaren och i fokusgrupperna lyfte eleverna alltså betydelsen av att genom undervisningen ha fått kunskap om att socialtjänsten finns, vad socialtjänsten gör och hur socialtjänsten kan kontaktas. Den typ av stöd och hjälp som framför allt lyftes upp handlade om att socialtjänsten kan hjälpa barn och familjer som har det jobbigt hemma. De äldre eleverna hade över lag en mer detaljerad kunskap om socialtjänstens olika stödinsatser, och de lyfte även upp att socialtjänsten kan ge stöd direkt till ungdomar, exempelvis om man som ungdom mår dåligt och behöver någon att prata med eller om en ungdom har missbruksproblem.

Hur kunskap och föreställningar om socialtjänsten har förändrats

Detta tema innefattar elevernas beskrivningar av hur egna föreställningar eller egen kunskap om socialtjänsten har förändrats efter genomförd undervisning, men också svar som handlar om att man inte har lärt sig något nytt. Särskilt vanligt i denna kategori (både för öppna svar och i fokusgrupperna) var svar som framhöll en nyvunnen kunskap om att socialtjänsten *inte förstör för familjer* och mer specifikt att socialtjänsten *inte tar barn*. I fokusgruppsintervjuerna beskrev flera elever hur deras bild av socialtjänsten hade förändrats och blivit mer positiv, som i följande citat från en fokusgrupp med elever i åk 7:

Elev 1: Jag har inte heller någon erfarenhet liksom på det sättet, men jag har liksom hört på olika ställen att det inte är speciellt bra. Min första tanke är liksom att jag hade aldrig tagit kontakt med socialtjänsten och jag tror att det är såna som hjälper till att byta familjer för det är oftast det man hör, så det är liksom det jag tänker på först. Sen tänker man liksom på allt man har lärt sig typ, det blir en annan uppfattning.

I fokusgruppsintervjuerna förekom även resonemang om hur elevernas förändrade syn på socialtjänsten också innebar en förändrad syn på möjliga hjälpsökandestrategier. Som en del i fokusgrupperna fick eleverna diskutera en fiktiv fallbeskrivning om två barn som befann sig i en utsatt hemsituation. Flera av resonemangen kring ett förändrat hjälpsökande relaterar till denna fallbeskrivning, som i nedanstående exempel från en fokusgruppsintervju med elever i åk 8–9 där eleverna tillsammans diskuterar hur de tror att de hade resonerat om situationen i fallbeskrivningen innan de hade fått undervisning om socialtjänsten:

Elev 3: Jag skulle tro, låt oss säga att, jag skulle säga "gå till polisen" eller typ "stick through it, genom de här sista åren tills du blir myndig". För annars har jag ingen aning.

Elev 2: Du kanske också hade kunnat söka lite på internet också, jag vet inte. Kanske kunde sökt vad dom kunde få hjälp med, då kanske dom skulle hittat mer information om socialtjänsten. Men annars så tror jag, om jag hade varit i den situationen och inte visste så mycket om socialtjänsten, då skulle jag vända mig mer mot mina släktingar.

Eleverna beskriver här att de tidigare förmodligen hade vänt sig till släktingar, till polisen, sökt information på internet, eller att de bara hade försökt stå ut i sin situation. Andra elever nämnde också BRIS eller andra närstående vuxna som exempel på möjliga vägar till hjälp som de själva kände till innan undervisningen. Gemensamt i alla dessa resonemang var att eleverna beskriver en förändring där alternativet att vända sig till socialtjänsten tidigare inte ingick i deras föreställda repertoar av möjliga hjälpsökandestrategier, men där de efter undervisningen såg socialtjänsten som ytterligare ett möjligt alternativ till stöd och hjälp.

Värdet av att få lära sig om socialtjänsten i skolan

Eleverna hade över lag en positiv inställning till den undervisning som de hade fått. I enkäten svarade 75 procent av samtliga elever instämmande på frågan om de tyckte att undervisningen om socialtjänsten var bra och både de öppna enkätsvaren och elevernas resonemang i fokusgrupperna förmedlade en övervägande positiv bild av undervisningen. I fokusgrupperna förekom på ett mer uttalat sätt också resonemang som handlade om varför eleverna tyckte att undervisningen var bra, som i följande exempel från en fokusgrupp med elever i åk 5:

Elev 1: Jag tycker att det är bra att vi har såna här lektioner för då får man veta lite mer om socialtjänsten och sånt. Det har varit intressanta och typ bra lektioner.

Elev 2: Det är bra att veta om det här för om det händer med ens egen familj så kan det vara bra att kunna ringa dit.

Elev 3: Och då kan man föra det vidare, för att om vi, det kommer ju liksom, om jag vet det då kommer min familj kunna veta det för jag kommer säga det till dom. Då kommer det föras vidare typ, och ja, typ...

Samtalsledare: Mm, så att fler människor känner till socialtjänsten?

Elev 4: Jag tyckte det var bra för att vi vet ju inte om det är nån som har en förälder som känner så eller om man känner så själv eller om en i ens klass blir slagen av ens förälder. Det vet man ju liksom inte. Då tycker jag det är väldigt bra initiativ att liksom lära barn att liksom, hur man kan göra för att kunna få hjälp och göra så att det liksom blir bra och man inte är deprimerad och inte mår bra.

I flera fokusgrupper lyfte eleverna, liksom i exemplet ovan, att undervisningen var bra därför att barn och unga kan hamna i utsatta situationer där de behöver kunskap om vilken hjälp som finns att få. I några fall relaterade eleverna detta till föreställda situationer där de själva eller någon i deras familj skulle behöva hjälp. I andra fall relaterades betydelsen av denna kunskap snarare till att det kan finnas andra barn och unga som behöver den här kunskapen därför att de kanske redan befinner sig i en utsatt hemsituation. I exemplet ovan lyfte en elev också en möjlig vidare konsekvens av att elever får undervisning om socialtjänsten i skolan, nämligen att denna kunskap kan spridas vidare till andra i elevernas närhet och därmed bidra till en ökad kunskap om socialtjänsten även i övriga samhället.

Diskussion och slutsatser

Den här studien belyser vad införandet av undervisning om socialtjänsten i skolan har inneburit för elevers kunskap om och attityder till socialtjänstens verksamhet. Resultatet visar att eleverna, efter genomförd undervisning, uppvisade en större och

mer nyanserad kunskap om samt en mer positiv attityd till socialtjänsten. Eleverna var över lag positiva till att få lära sig om socialtjänsten i skolan; särskilt lyfte de värdet av att känna till att socialtjänsten finns, att få kunskap om vad socialtjänsten gör samt att få veta att barn och unga själva kan kontakta socialtjänsten vid behov av stöd och hjälp. Efter genomförd undervisning beskrev fler elever också att de såg socialtjänsten som ett av flera möjliga alternativ för eget hjälpsökande.

Även om fler elever uttryckte en mer positiv attityd till socialtjänsten efter genomförd undervisning, var andelen elever med en uttalat negativ attityd ungefär densamma som före undervisningens genomförande. Detta stödjer bilden från tidigare forskning om att etablerade negativa attityder är svåra att förändra (Bohner & Wanke 2002; Fine m.fl. 2019; Sindall m.fl. 2017). Samtidigt tyder resultatet på att skolbaserade undervisningsinsatser ändå kan bidra till en mer positiv attityd i elevgruppen som helhet, vilket ligger i linje med forskning om liknande projekt som har syftat till att stärka ungas attityder till polisen (Fine m.fl. 2019; Freiburger 2019). Flera elever beskrev också själva att de genom undervisningen hade fått en mer positiv bild av socialtjänsten samt att kunskapen om socialtjänsten var viktig för dem. Eleverna framhöll särskilt betydelsen av att barn och unga (de själva eller andra) som hamnar i utsatta situationer har tillgång till kunskap om vart de kan vända sig för stöd och hjälp. Detta ligger i linje med tidigare forskning som pekar på vikten av att information om stöd och hjälp finns tillgänglig i de miljöer där barn och unga befinner sig i vardagen, där särskilt skolan lyfts fram som en viktig arena för sådan kunskapsspridning (McElearney m.fl. 2011; Yablon 2020).

Ett centralt mål för utvecklingsarbetet var att skapa en mer tillgänglig socialtjänst för barn och unga. Den här studien ger inte svar på om förändringarna i elevernas kunskap och attityder också leder till att fler barn och unga får tillgång till stöd och hjälp i ett tidigt skede. Tidigare forskning tyder dock på att tidiga insatser kan gynnas av att fler barn och unga har kunskap om det stöd och den hjälp som samhället erbjuder (McElearney m.fl. 2011). Det bör därför ses som ett positivt resultat att undervisningen kunde bidra till att stärka elevernas kunskap om och attityder till socialtjänsten. I fokusgrupperna förde eleverna själva ett resonemang om hur deras ökade kunskap om och förändrade bild av socialtjänsten bidrog till att de nu såg socialtjänsten som ytterligare ett möjligt alternativ för hjälpsökande. Flera elever betonade också vikten av att få veta att barn och unga själva kan söka kontakt med socialtjänsten vid behov av stöd och hjälp. Samtidigt tyder enkätsvaren (även efter genomförd undervisning) på en viss tveksamhet hos eleverna inför tanken på att en lärare skulle höra av sig till socialtjänsten om hen oroar sig för eleven.

I FN:s barnkonvention framhålls barns rätt till likvärdig information och lika möjligheter till stöd och skydd som viktiga demokratiska principer (Unicef 2018). Samtidigt saknas det forskning om barn och ungas kunskap om vad samhället erbjuder för stöd och hjälp vid social utsatthet. Vissa studier pekar dock på att de barn och unga som själva

har kontakt med socialtjänsten ofta saknar information om vilken hjälp som finns att få och vilka rättigheter de har gentemot vuxenvärlden i den situation där de befinner sig (Bijleveld m.fl. 2015; Skoog 2013). Universella insatser som stärker alla barn och ungas tillgång till information om socialtjänstens stödinsatser torde därför kunna ha betydelse för socialt utsatta barn och ungas inflytande över vilket stöd de får del av, både i ett tidigt skede under deras hjälpsökandeprocess och under en pågående socialtjänstkontakt.

Forskning om ungas hjälpsökande vid social utsatthet är knapphändig. Den forskning som finns tyder på att barn och unga ofta undviker att berätta för andra om den utsatthet de befinner sig i (Vincent & Daniel 2004; Yablon 2020), men att tillgång till information om rättigheter och stöd kan bidra till att barn och unga bättre förstår och kan sätta ord på sin utsatthet (Cossar m.fl. 2019; Jones m.fl. 2017). En mer omfattande forskning om ungas hjälpsökande vid psykisk ohälsa tyder också på att en bred kunskap hos målgruppen som helhet kan öka graden av hjälpsökande hos unga med stödbehov (Gulliver m.fl. 2010; Sheffield, Fiorenza & Sofronoff 2004). En viktig fråga för framtida studier är att titta närmare på om samma mönster gäller även för barn och unga i social utsatthet. Framtida studier bör också undersöka vad ett potentiellt ökat hjälpsökande hos denna målgrupp kan innebära för socialtjänstens verksamhet samt för barn och ungas faktiska möjligheter till stöd och hjälp.

Studiens begränsningar

Data har samlats in i anslutning till ett kommunalt utvecklingsprojekt och belyser de initiala resultaten av undervisningens implementering i ett mindre antal grundskolor. Vi kan därmed inte säga någonting om eventuella förändringar i barns kunskap och attityder över tid eller för en bredare målgrupp. Det saknas även data på individnivå vilket begränsar möjligheten till jämförelser mellan enkätdata som samlats in före respektive efter genomförd undervisning och dessa jämförelser bör därmed tolkas med viss försiktighet. Det övergripande mönstret från den kvantitativa analysen (att elevernas kunskap om och attityder till socialtjänsten har stärkts) stöds dock även av studiens kvalitativa data där flera elever själva beskrev att undervisningen för dem medförde ökad kunskap om och en mer positiv syn på socialtjänsten. Den kvalitativa analysen bygger på öppna enkätsvar från 271 elever samt fokusgruppsintervjuer med sammanlagt 27 elever och resultaten är därmed inte representativa för hela elevgruppen. Samtidigt visar enkätdata att en övervägande del (75%) av de elever som besvarade efterenkäten var positiva till den undervisning som de hade tagit del av, vilket tyder på att den positiva bild av undervisningen som framkom i den kvalitativa analysen har viss bäring även för en större del av elevgruppen. Sammantaget vägs studiens begränsningar därmed i viss mån upp av en hög samstämmighet mellan resultaten från den kvantitativa och den kvalitativa analysen.

Slutsatser

Studien visar hur barn och ungas kunskap om och attityder till socialtjänsten kan stärkas med stöd av en riktad undervisningsinsats, i samarbete mellan skola och socialtjänst samt med grund i ungas egna problemformuleringar. Eleverna som ingick i studien beskrev undervisningen om socialtjänsten som viktig och de gav uttryck för att kunskapen om socialtjänsten var betydelsefull för dem. Studien bidrar med viktig kunskap om hur barn och ungas föreställningar om socialtjänsten ser ut, om hur barn och unga ser på möjliga vägar till hjälpsökande vid social utsatthet samt om hur en riktad undervisningsinsats kan bidra till att förändra denna bild.

Tack

Studien har finansierats med medel från FoU Nordväst, Sollentuna kommun samt Forte – forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd. Författarna vill även tacka deltagande elever och lärare som har bistått med hjälp vid datainsamlingen.

Referenser

- Allnock, D. & Miller, P. (2013) *No one noticed, no one heard. A study of disclosures of childhood abuse*. London: NSPCC.
- Backlund, Å., Högdin, S. & Spånberger Weitz, Y. (2017) *Skolsocialt arbete. Skolan som plats för och del i det sociala arbetet*. Malmö: Gleerups.
- Bijleveld, G., Dedding, C. & Bunders-Aelen, J. (2015) Children's and young people's participation within child welfare and child protection services. A state-of-the-art review. *Child & Family Social Work*, 20(2): 129–138. doi: 10.1111/cfs.12082
- Bohner, G. & Wanke, M. (2002) *Attitudes and attitude change*. Hove: Psychology Press.
- Briggs, F. (2006) Safety issues in the lives of children with learning disabilities. *Social Policy Journal of New Zealand*, 29: 43–59.
- Broadhurst, K. (2003) Engaging parents and carers with family support services. What can be learned from research on help-seeking? *Child & Family Social Work*, 8(4): 341–350. doi: 10.1046/j.1365-2206.2003.00289.x
- Cossar, J., Belderson, P. & Brandon, M. (2019) Recognition, telling and getting help with abuse and neglect. Young people's perspectives. *Children and Youth Services Review*, 106(11): 104469. doi: 10.1016/j.childyouth.2019.104469
- Fine, A.D., Padilla, K.E. & Tapp, J. (2019) Can youths' perceptions of the police be improved? Results of a school-based field evaluation in three jurisdictions. *Psychology, Public Policy, and Law*, 25(4): 303–314. doi: 10.1037/law0000207
- Freiburger, T.L. (2019) Improving youths' attitudes about the police. Results from an experimental design. *Criminal Justice Review*, 44(4): 413–430.
- Gulliver, A., Griffiths, K.M. & Christensen, H. (2010) Perceived barriers and facilitators to mental health help-seeking in young people. A systematic review. *BMC Psychiatry*, 10:113. doi: 10.1186/1471-244X-10-113
- Hagström, M. (2015) *Delrapport. UNGAS RÖSTER. Interaktiv rådgivning och information för*

- utsatta barn och unga – ett projekt för en ny sorts delaktighet och en modern socialtjänst. Sollentuna kommun. Opublicerad arbetsrapport.
- Jernbro, C. & Janson, S. (2017) *Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Jones, C., Stalker, K., Franklin, A., Fry, D., Cameron, A. & Taylor, J. (2017) Enablers of help-seeking for deaf and disabled children following abuse and barriers to protection. A qualitative study. *Child & Family Social Work*, 22(2): 762–771. doi: 10.1111/cfs.12293
- McElearney, A., Scott, J., Stephenson, P., Tracey, A. & Corry, D. (2011) *Keeping safe. The views of principals, teachers and other school staff in relation to teaching "keeping safe" messages in primary schools in Northern Ireland*. London: NSPCC.
- Nowell S.L., Norris J.M., White D.E. & Moules N.J. (2017) Thematic analysis. Striving to meet the trustworthiness criteria. *International Journal of Qualitative Methods*, 16: 1–13. doi: 10.1177/1609406917733847
- Sheffield, J.K., Fiorenza, E. & Sofronoff, K. (2004) Adolescents' willingness to seek psychological help. Promoting and preventing factors. *Journal of Youth and Adolescence*, 33: 495–507. doi: 10.1023/B:JOYO.0000048064.31128.c6
- Sindall, K., McCarthy D.J. & Brunton-Smith, I. (2017) Young people and the formation of attitudes to the police. *European Journal of Criminology*, 14(3): 344–364. doi: 10.1177/1477370816661739
- Skoog, V. (2013) *Barn som flyttas i offentlig regi. En studie av förekomst och upplevelser av instabil samhällsvård för barn*. Umeå: Umeå universitet.
- SOU2020:47 *Hållbarsocialtjänst. Enny socialtjänstlag. Slutbetänkande av Utredningen Framtidens socialtjänst*. [<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/08/sou-202047/>, Hämtat: 2021-04-09].
- Stanley, N., Ellis, J., Farrelly, N., Hollinghurst, S. & Downe, S. (2015) Preventing domestic abuse for children and young people. A review of school-based interventions. *Children and Youth Services Review*, 59: 120–131. doi: 10.1016/j.childyouth.2015.10.018
- Spånberger Weitz, Y. (2018) *Undervisning om socialtjänsten i skolan. Lärarhandledning som stöd för en mer tillgänglig socialtjänst för barn och unga. Utvärdering av pilotprojekt*. Sollentuna: FoU Nordväst. [<https://www.fou-nordvast.se/2018/08/07/undervisning-om-socialtjansten-i-skolan/>. Hämtat: 2022-05-26].
- Unicef (2018) *Barnkonventionen. FN:s konvention om barnets rättigheter*. [<https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/barnkonventionen>. Hämtat: 2021-04-09].
- Vincent, S. & Daniel, B. (2004) An analysis of children and young people's calls to ChildLine about abuse and neglect. A study for the Scottish Child Protection Review. *Child Abuse Review*, 13(2): 158–171. doi: 10.1002/car.840
- Vårdgivarguiden, Region Stockholm (2021a) *Care Need Index, CNI*. [<https://vardgivarguiden.se/administration/verksamhetsadministration/rapportera/vardinformatik/klassifikationer/cni/>. Hämtat: 2022-01-10].
- Vårdgivarguiden, Region Stockholm (2021b) *CNI 2022 från och med 2022-03-01*. [<https://vardgivarguiden.se/globalassets/avtal/vardavtal/vardval-stockholm/huslakarverksamhet-med-basal-hemsjukvard/cni-2022--fran-och-med-2021-03-01.xlsx>. Hämtat: 2022-01-10].
- Yablon, B.Y. (2020) Students' willingness to seek help from school staff when coping with parental maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 103: 1–9. doi: 10.1016/j.chiabu.2020.104443
- Överlien, C. (2017) Att möta våldsutsatta barn i skolan. Samtal, anpassning och bekräftelse. I: Å. Backlund, S. Högdin & Y. Spånberger Weitz (red.), *Skolsocialt arbete. Skolan som plats för och del i det sociala arbetet*. Malmö: Gleerups.